

Frå Oddrun Grønvik og Olaf Almenningen

INNSPEL OM NYE STILINGAR VED ILN 2013 - 2020

Nedanfor er det gjort framlegg om fire undervisningsstillingar ved ILN. Framlegget er retta inn mot å fornya ILNs fagportefølje generelt, ved metodisk og teoretisk utnytta og utvikla datamaskinell handtering av resursar som dokumenterer særleg norsk og nordisk språk (skrift og tale) og skriftkultur. Framlegget omfattar desse stillingane:

- To undervisningsstillingar i korpuslingvistikk - skriftspråk
- Ei stilling i talemålsforskning med vekt på språkleg dokumentasjon
- Ei stilling i datamskinell tenking og metode for ILNs fagdisiplinar (Digital Humanities)

Når det gjeld vidareføring av leksikografi ved ILN viser eg til innspel som kjem frå fagmiljøet for leksikografi ved ILN.

Fagmiljøet for leksikografi ved ILN har i dag fem faste stillingar. Alle dei som har desse stillingane vil koma til å gå av for aldersgrensa før 2020. Stillingsframlegga ovanfor, saman med det som kjem samla frå det leksikografiske fagmiljøet, dekkjer eksisterande kompetanse i korpus- og materialbasert og samstundes leggja til rette for teoretisk, metodisk og innhaldsmessig fornying av fagfeltet.

INNLEIING

I powerpointpresentasjonen som leiinga ved ILN brukte som førebuing til prosessen med innspel om nye stillingar, finn ein følgjande ramme for innspel:

"ILN skal de kommende år bemannes slik at fagene blir i stand til å møte fremtidige utfordringer gjennom nødvendig faglig fornyelse.

I arbeidet med forslaget til stillingsplan vil instituttledelsen legge til grunn at

- fagmiljøene ved ILN skal utvikle kunnskaper og innsikter som er nyskapende
- instituttet skal tilby arbeidslivsrelevante utdannelser som er attraktive for studentene.

Med dette som utgangspunkt ber vi fagmiljøene komme med innspill til stillingsplanen med argumentasjon for nye stillinger basert på følgende punkter:

- ILN skal ha forskningsmiljøer og studieprogrammer som er sammensatt slik at de er best mulig beskyttet mot uheldige utslag av varierende rammebetingelser (økonomi), avvikling av forskningsterminer etc.
- Samtidig som viktige tradisjonelle forskningsfelt ivaretas, skal ILN også utvikle fremtidsrettede forskningsmiljøer og studieprogrammer som går på tvers av nåværende faglige skillelinjer.
- Fagmiljøene ved ILN skal bidra til forskerutdanning.
- Innenfor fagområdene sine skal ILN utdanne kandidater som er etterspurt i samfunnet, særlig innenfor skoleverket, men også på andre områder.
- ILNs fagmiljøer skal forske på områder som er relevante for studiene som tilbys.
- Studieprogrammene ved ILN skal tilby et godt læringsmiljø.

Frå Oddrun Grønvik og Olaf Almenningen

- Fagmiljøene bør gjøre rede for mulige styrker og sårbarhet i forhold konkurrerende miljøer."

PREMISSAR

Utgangspunktet for dette innspelet er at ILN skal ha den høgaste kompetansen i landet på utforsking av og kunnskapsformidling om dei språka som Noreg har ansvar for¹, i høve til materialkunnskap, teori og metode, og at bruk av datamaskinelle metodar og verkty ("computing") skal inngå som ei sjølvsagt del av faglæringa frå første stund. Dette bør koma i tillegg til og som utviding av tradisjonelle tilnærningsmåtar og ikkje til fortrengsel for det ILN har å tilby av eksisterande fagkunnskap.

Bruk av datamaskinelle verkty i språk- og litteraturundervisning har for lengst har inntekte vanlege klasserom og kontor (jf. t.d. handordbøkene Bokmålsordboka og Nynorskordboka, som er tilbod skapte ved ILN). Det er såleis bruk for at alle deldisiplinar som er dekte gjennom ILNs studietilbod også får tilbod om studiekomponentar tidleg i studiet som gjer det mogleg for dei å nytta datamaskinell metode og verkty

Utgangspunktet er vidare det pågåande generasjonsskiftet ved fakultetet, som gjer det nødvendig å sikra at sterke sider ved den noverande fagprofilen blir ført vidare i ny ham. Språksamlingane har i dag knytt til seg fem faste stiltingar for leksikografer. Alle vil gå av for aldersgrensa innan neste tiår er ute. Dette framlegget tek sikte på å ta vare på den kunnskapen om ordtilfang og språkleg analyse som er utvikla i tilknyting til språksamlingane, i form av undervisningsstillingar som også dekkjer det naudsynte faglege fundamentet for å halda oppe leksikografiske prosjekt ved ILN.

Ei hovudside ved den generelle faglege fornyinga innanfor språkforskning og språklæring som har pågått internasjonalt dei siste tiåra er den fornya vekta på empirisk utforsking av store datamengder for alle slags språk og språkformer. Samfunnsrelevansen av å lære å mestre datamaskinell språksamlingar og verkty er openberr, og ytrar seg mellom anna i stadige initiativ til å skapa internasjonale register over språkleg dokumentasjon og register over forskingsresursar (CLARIN, CLARINO, språkbank-tiltak i fleire land; OLEC og Ethnologue). Det dreiar seg stutt sagt om at språksamfunn med dokumenterte språk har ei røyst utetter, noko språksamfunn med ikkje-dokumenterte språk manglar.

Datasamlingane kan ligga føre i form av tekstkorus (skrift og tale), eller meir raffinerte produkt som fullformsgeneratorar, trebankar og ymse analyseprogram som til dømes morfosyntaktiske parsarar, program som SketchEngine. Ordboksdatabasar er både produkt av slike rådata og grunnlag for vidare foredling, til dømes i ordnett. (I sin tur kan slike resursar brukast til å utvikla andre, meir kommersielle produkt, frå retteprogram og program for talegenerering, til spel som Wordfeud.) Det å sortera og analysera språklege rådata er dermed blitt ein sentral ferdighet både i språkstudium og i litteraturstudium, og ettersom bruken av store datasamlingar blir meir innarbeidd, vil førespurnaden etter slik kunnskap veksa. ILN må kunna undervisa i premissane for slik språkhåndtering, visa korleis t.d. korpus og parsarar blir bygde opp, utnytta dette i forsking og sørgra for at både BA- og MA-kandidatar frå ILN er fortrulege med denne nye språklege røyndomen i sitt seinare yrkesliv, anten det er i skule, administrasjon eller forlag.

TO UNDERSVINSSTILLINGAR I KORPUSLINGVISTIKK - SKRIFTSPRÅK

Dette er framlegg om at det blir lyst ut to undervisningsstillingar for korpuslingvistar, gjerne slik at den eine har bokmål som sitt spesialfelt, den andre nynorsk. Det er då føresett at både stillingane har knytt til seg ansvar for å vera med på å følgja opp utbygging og utvikling av korpusresursar ved ILN, og elles ha kontakt med korpusmiljø

---

¹ Dette gjeld for UiOs del særleg bokmål og nynorsk, men metodisk bør UiO kunne yta bidrag også når det gjeld minoritetsspråka samisk, kvensk, romanes, romani og teiknspråk.

Frå Oddrun Grønvik og Olaf Almenningen

på tvers av faggrenser ved UiO og på tvers av institusjonsgrenser innanfor Noreg og Norden. Korpuslingvistikk er arbeid som gjev rom for svært samansett og brei kompetanse, og det vil såleis vera mogleg å involvera både BA- og MA-studentar og kolleger frå heilt andre fagspesialitetar i større og mindre prosjekt innanfor forsking og undervisning.

Korpuslingvistikk - altså det å analysera språk og litteratur på grunnlag av sortering og søk i tekstsamlingar - er ein interessant og nytig deldisiplin i høve til skolen, og uomgjengeleg i skriftsspråksstudium som t.d. stilistikk (innanfor litteratur), morfologi, syntaks og språknormering (innanfor språkvitskap). For lektorstudiet er det kanskje særleg interessant at eigenproduserte korpus kan brukast til feilsøk (t.d. i elevtekstar), sjangerlæring osb.

Korpuslingvistikk er særleg interessant som interaktiv undervisningsmetode - på alle nivå - av di bruken av søkjessystem tillet prøving og feiling med straksrespons. Anten søkerargument er formulerte gjennom menyar og skjemaval eller skrivne direkte i t.d. regulære uttrykk, kan ein sjå på alle søker som små hypotesar. Tilslaget syner då med ein gong om eit søkerargumentet er fruktbart formulert og rett tenkt eller ikkje.

Korpus er så viktige og lettbrukte resursar at ein må rekna med at bruken av dei kjem til å auka, t.d. når det gjeld å evaluera læringsutbytte, kunnskapsmål, oppgåveretting osb. Det å kunna laga og utforska tekstsamlingar datamaskinelt er etterspurd kunnskap som ILN bør kunna formidla praktisk kunnskap om og kritisk forståing av.

EI STILLING I TALEMÅLSFORSKING MED VEKT PÅ SPRÅKLEG DOKUMENTASJON

Når det gjeld (norsk) talemål bør det opprettast ei tilsvarende stilling. Både målføreunnskap og edisjonsfilologi spelar inn i arbeidet med å formidla forståing av sambandet mellom manuskript med nedskriven tale og normert tekst, og for sambandet mellom munnleg førelegg (opptak), transkripsjon og standardisert tekst. ILN har tradisjon for å arbeide med og gje ut talemålstekst frå heile den nynorske perioden (frå 1600 og framover), og elektronisk handtering av dette tilfanget byr på både språkkunnskap og kulturunnskap om eldre steg i det norske samfunnet.

For norsk talemål ligg det føre store elektroniske samlingar (lydband, transkribert og normalisert tilfang) som er skapte ved ILN og som bør brukast til å gjera synleg korleis ein hentar inn og tolkar språklege rådata og omset dette til kunnskap om språket (Menota; Målføresynopsisen og kartsamlingane på nett; Nordisk dialektkorpus (NDK); Setelarkivet for nynorsk). UiO har òg ein sterk tradisjon i å bistå med standardheving i målføreleksikografi frå dugande amatørar. Mange større nyare målføresamlingar er utgjevne med støtte frå UiO og publiserte på nett via resursar utvikla ved UiO (Ordbokshotellet). Studentar med interesse for språkleg feltarbeid, og vordande norsklærarar, bør læra om desse metodane og teknikkane og prøva sjølve. Dette er ei naturleg side ved læring om og undervisning i norsk talemål.

"Fagmiljøene bør gjøre rede for mulige styrker og sårbarhet i forhold konkurrerende miljøer." Det finst ingen konkurrentar i Noreg når det gjeld leksikografi eller korpuslingvistikk, men styrking av desse felta bør brukast til å styrkja undervisninga i dei språka Noreg har eit særskilt ansvar for både i og utanfor UiO.

EI STILLING I DATAMASKINELL TENKING OG METODE FOR ILNs FAGDISIPLINAR (DIGITAL HUMANITIES)

ILN bør bruka stillingsplanen til å innarbeida datamaskinell metode som eit førstelinjetilbod i grunnopplæringa innanfor alle studieretningar. Ein kan her visa til at Matematisk-naturvitenskapleg fakultet ved UiO alt har vedteke

Frå Oddrun Grønvik og Olaf Almenningen

at datamaskinell handsaming av faglege emne skal inn i grunnopplæringa til studentane². Tverrdisiplinære stillingar for datamaskinell handsaming av humaniora-fag ved amerikanske univwersitet (USA) er særleg knytt til English Departments, og det finst ei rekke døme på studieprogram og undervisningsopplegg³, undrvisningsopplegg og forskingscenter som spesialiserer seg på utnytting av datanasj\kinell metode innanfor språk- og kultursektoren⁴

Innanfor miljøa for det som til no er blitt kalla "digital humanities" er det for lengst innsett at det ikkje finst noka generell, materialuavhengig tilnærming til digitalisering av humaniora. Ein må analysera det aktuelle emnet og så sjå på korleis ein best kan bruka datamaskinelle metodar og verkty for å kasta lys over stoffet. Dette inneber først og fremst læring av og øving i analyse og kategorisering i høve til det stoffet som skal utforskast, og går dermed på tvers av alle deldisiplinar.

Det trengst ei eiga undervisningsstilling for ein kvalifisert informatikar med språk- og kulturstudium som spesialfelt, som kan bidra til å a) undervisa på BA-nivå og MA-nivå, b) bidra til å leggja til rette undervisninga hos andre vitskapleg tilsette slik at fagrelevante digitale resursar blir utnytta i undervisninga, og at det generelt blir lagt til rette for datamaskinell analyse og metode.

ILN rommar to svært sterke miljø for datamaskinell språkhandtering. Tekstlaboratoriet og Eining for digital dokumentasjon. Desse mijøa har utmerka seg innanfor forsking og forskingsrelatert undervisning, men resursane deira er i liten grad integrerte i grunnundervisninga innanfor BA, årseininga eller lektorprogrammet. Ei eiga undervisningsstilling ville bidra til å integrera resultat og netodar frå arbeidet ved desse to einingane i ILNs ordinære tilbod.

---

² <http://www.mn.uio.no/english/about/collaboration/cse/>

³ <http://www.allc.org/education/dh-curricula-syllabi>

⁴ <http://www.allc.org/education/digital-humanities-centres>